

M LADINA

Vsem prijateljem in naročnikom!

Dve leti, že vrši »Mladina« brezobzirno kritiko naših kulturnih in političnih razmer. Malokdo, ki jo čita, se ne zaveda, koliko truda, koliko žrtev zahteva to od vseh onih, ki so se zbrali okoli nje, ki vrše pogumno, če tudi od vseh strani prezirani, svojo nalogo. V dveh letnikih smo pokazali, kaj hočemo in danes se zavedamo, da stojimo edino mi na braniku slovenstva, edino mi delamo za bodočnost, ko bo človek človeku res človek.

Odgovorna in težka je naša naloga. Z električno naglico se vrstijo dogodki, ki jih »Mladina« ne sme prezreti. Veliko premajhna je še danes. Zato jo je treba razširiti. In mi pričakujemo od vsakega posameznika, od vsakega tihega prijatelja in naročnika, da »Mladino« širi, širi in zopet širi. Veliko pohvalnih, prijateljskih besed so že spregovorili o »Mladini«. Zato trkamo danes pri vseh tistih, da svoje besede spremenijo v dejanje.

Od 15. decembra do 15. januarja priredimo veliko nabiralno akcijo za nove naročnike. Nihče ne sme pri tem izostati. Vsakdo, ki »Mladino« ljubi, ki vidi v nas prijatelje in pokretnike novega slovenstva, se mora te akcije udeležiti. Kdor pridobi 10 novih naročnikov, sprejme cel tekoči letnik zastonj. Kdor pridobi 15 novih naročnikov, sprejme povrh tega še cel II. letnik. Vsakdo, ki sprejme številko na ogled, naj je nikar z nevoljo nepregledane ne vrne. Dobro jo naj pregleda in našel bo v njej nov duh, novo življenje, ki pogumno klije sredi gnile močvare naše sodobnosti. Vsakdo lahko žrtvuje letnih 40 Din in s to skromno vsotico bo podprl delo »Mladine«. V času od 15. XII.—15. I. moramo pridobiti 1000 novih naročnikov. Vsi na delo!

Mladina

1927
1928

Cena
5 Din.

Uredništvo in uprava:

Ljubljana, Miklošičeva c. 4.

MLADINA

MESEČNIK ZA SODOBNA SLOVENSKA
KULTURNA VPRAŠANJA.

„MLADINA“ izide desetkrat v
šolskem letu in stane letno
Din 40.—, za dijake Din 30.—;
za inozemstvo Din 10.— več.

ROKOPISOV ne vračamo. —
Naročnino, reklamacije pošil-
ljajte samo upravi: Miklošičeva
cesta števil. 4, Ljubljana.

Urednika: Alfonz Gspan in Vinko Košak.

Odgovorni urednik: Stanko Tomšič.

Izdaja za Konzorcij »Mladine« v Ljubljani: Stanko Tomšič.

Za tiskarno »Mercur«: Andrej Sever.

Vsi v Ljubljani.

Vsebina:

Izjava. Ludvik Mrzel: Nova Rusija. Mile Klopčič: Preko vsega
jetniška rešetka. Vinko Košak: Slovenska univerza — pravica slovenskega
naroda. Fran Onič: Nekaj misli o ruski socialni revoluciji. Aleksander
Blok: Odlomek iz »Dvanajstorice«. Alfonz Gspan: Velika noč. Lojze
Udè: Kaj je narod in ali smo Slovenci narod ali ne? Tone Sajovic:
Deček s ceste. Lojze Udè: Duhovna revolucija slovenskega osnovnošolskega
učiteljstva. France Kozar: Fabriškim kaminom. Bratko Kreft: Ruski
teater. ZAPISKI: Francosko-jugoslovanski prijateljski pakt (Košak). Še nekaj
besed o jugoslovansko-francoski pogodbi (Udè). »Komunistič« (Gspan). Ženska
»emancipacija« na univerzi (M. M.).

Listnica uredništva. Nadaljevanje študije univ. prof. Vebra »Sokrat«
bo izšlo v prihodnji številki, kjer bo zaključen predzadnji del »Sokratov
nauk«. Ker bi bilo nujno, da bi izšla cela razprava v ponatisu in ker smo
prejeli že več tozadevnih vprašanj, prosimo, da se javijo vsi, ki bi knjigo
naročili, ker jo nameravamo izdati, če se javi vsaj 400—500 naročnikov.
Knjiga bo obsegala 10—12 pol ter bo stala (odvisno je to od števila na-
ročnikov) 30 do 40 dinarjev. Denarja pa zaenkrat še ne pošiljajte.

O slovenskem gledališču bomo poročali takoj, ko izide ves »Ruski
teater«. Torej v 3. ali 4. številki.

Popravljamo: V prvi številki našega lista sta se usilili dve neprijetni
pomoti, ki jih na tem mestu popravljamo. Na 11. strani v pesmi »Noč je
vsu tiha« sta zamenjana 23 in 24 verz, tako da se pravilno glasi zad-
nja kitica.

Jaz pa vam pravim: Kvišku glave,
daljni prividi oznanjajo dan,
ko se razklala bo zemeljska os
kri bo izmila vso našo bridkost... itd.

Prihodnja številka bo izšla koncem decembra ali prve dni januarja.
Posvečena bo zamejnim Slovincem.

»Mladina«, glasilo ene akademične mladine, ki sicer ni katoliško usmerjena,
se je pa po mogočem povojnem obnovitvenem toku odvrnila od lažinaprednjaštva
in išče temeljev nove in čiste slovenske kulture...

»Slovenec«, št. VI. 1926.

List, iako omladinski, odlikuje se odmjerenostjo in ozbiljnostjo.

»Vijennac«, 1926, str. 400.

Izjava

Po čl. 44 načrta finančnega zakona za l. 1928/29 grozi posameznim fakultetam ljubljanske univerze ukinjenje. Protestiramo proti tej nameri, ki pomeni novo surovo žalitev slovenskega naroda, katerega organska sestavina je ljubljanska univerza. Zahtevamo, da se zagotovi neokrnjenost in izpopolnitev slovenske univerze s posebnim vseučilišnim zakonom. Izjavljamo pa obenem svoje prepričanje, da bo obstoj slovenske univerze zagotovljen šele v samostojni, združeni Sloveniji. Borba za samostojno, združeno Slovenijo je edino dosledna in uspešna borba za krepak razmah slovenske univerze.

Za Mladino:

Fran Aleš, Alfonz Gspan, Ciril Kočever, Vinko Košak, Bratko Kreft, Milena Mohoričeva, Ludvik Mrzel, Fran Onič, Božo Popović, Vladimir Premru, Lojze Udè.

Ludvik Mrzel:

Nova Rusija

Krize v življenju narodov, pravijo, so kakor krize v življenju človeka; dnevi so spenglerjansko, schopenhauersko brezupni, države so moreče peze na ljudeh, preroki umolknejo, knjige lažejo, v milijonih je glad kruha in duš — nikamor ni nobene poti. Pod udrtimi stropi, pod zlomljenimi traverzami je konec vsega.

Ali pa je ena pot: iz dna se vzpne nekaj zatrtih življenj in se skozi ruševine starih oblik in norm otmejo v bodočnost. Tako v revolucionarnih krizah narodi rastejo navzgor.

Še filozof, ki tiplje za bistvi in kajstvi in lirik — še ta dva, ki jima tako malo časa preostaja za dnevne reči, sta se prepričala, da tako ne gre več naprej. Še tisti, ki se jim čisto prijetno živi, zatrjujejo, da bi bilo treba nekakšnih popravkov. Kako naj ne bi tisti, ki na svojih ramah in rokah nosijo vso pezo sveta, terjali temeljitih remedur? Kako naj ne bi sanjali o družbi bodočnosti brez razredov?

Mi sanjamo in verujemo z njimi.

Samo kako?

Vseh duš ne moreš spreobrniti; daleč so, ne dosežeš jih kar tako, slabotne so. Pa niso slabe same po sebi — človek je dober, kakor je življenje dobro. Samo ogledalo slabih stvari so. Uredbo sveta je treba spremeniti.

Mi bi morali govoriti — kakor pravi Gorki, da je Lenin govoril — zmerom o eni in isti stvari — o nujnosti, da se odpravi družabna neenakost in o sredstvih do tega cilja.

Meščanska država je v vseh svojih variantah od demokratične republike do vojaških in fašističnih diktatur v svojem bistvu ena in ista: organizacija družabne neenakosti; pestrost njenih oblik prihaja samo od tod, da se nadvlada peščice nad večino vrši včasih brutalno in neposredno (diktatura), včasih posredno (parlamentarizem; vzgoja itd.).

Toda če jo delavski razred vzame v roke, jo spremeni do temeljev: spremeni jo v organizacijo za ustvarjanje družabne enakosti.

Sovjetska Rusija je v marsičem podobna državam na zapadu: država je, t. j. organizirana nadmoč razreda nad razredom. Toda v marsičem je različna od njih. Vladajoči razred je delavski. Ekspropriatorji so ekspropriirani: zemlja, naravna bogastva, velika industrija, promet, zgradbe so postale last družbe. Človek, ki dela — samo človek, ki dela — je svoboden. Namesto demokracije privilegijev, namesto kulture izbrancev — demokracija in kultura človeka v množici. Ruski narod je doživel svoj najsilnejši preporod.

Pod carjem je bil en sam narod suveren — Velikorusi. Nad sto narodov na periferijah ogromne države so živeli v bedi in temi — carizmu so bile nujne take province (kakor je bila Rusija potrebna angleškim, francoskim in drugim imperialistom). Zdaj so ti narodi vstali iz nepismene sužnosti in so začeli polagati temelje svojim kulturam.

Geslo o samoodločbi narodov tudi carski matjuški ni bilo tuje; samo — bilo je orožje njenega imperializma. V revolucionarni Rusiji pa vre ta ideja iz žive zavesti, da je samo svoboden, sproščen narod zmožen razvoja in rasti, in iz fanatične vere, da so vsi ljudje bratje.

Lenin je rekel:

Mi, svobodni delavci in kmetje Rusije, hočemo brez kake zahrbtnosti misli pomagati vsakemu narodu, da se osvobodi in da zavzame svoje mesto pod solncem.

Tu ni kompromisa.

V teh desetih letih se je zapad nekam umiril, toda pod videzom miru tlijo antagonizmi in razdori kakor vulkani. Kdo bo gospodar na oceanih, na Balkanu? In najgloblji: kako bo z angleškim imperijem, če Rusija ne propade?

Kuli ve: Rusija — pa se gre bit in umirat za svoja riževa polja. Angleški rudar okleva, pa misli: Rusija — in vztraja. — In sin Francije, ki gre s transportom v Marokko branit svojo domovino, pa se pokesa in se upre tej svoji domovini —; in še slovenski človek, ki ne ve, ne kod ne kam, še ta ima misel na Rusijo.

Tu je vse zaman. Nekje leži zemlja — šestina zemeljske oble, pravijo — visoki zidovi nas ločijo od nje (nismo je mogli videti na lastne oči), gore težkih pamfletov smo brali — pa je vse zaman; noro, otroško vero imamo vanjo.

In tudi vemo, zakaj jo mrzijo Chamberlaini.

Tu ni kompromisa.

Strašno je, biti človek v teh raztrganih, okrutnih dneh. Iz sebe pobegniti ne moremo. Tu, kjer smo, se moramo biti za življenje.

Mnogo skrbi imamo, važno in nujno pa je samo eno: kako bi preuredili svet, da bi se dalo živeti na njem.

In še to, da nismo brez vere vase, brez optimizma in brez drznosti.

Mile Klopčič:

Preko vsega jetniška rešetka

(Pismo)

O — sanje sem snival, da zdaj še trepečem kot bičje.

O, sanjel! Zakričal sem sredi noči ves razpaljen.

Pomisli: že mesec je vstal do rešetke. In gledam:

sleherna jagned aleje do svoda prisega,

pod jagnedi plaka deklè, ki nekomu hotela postati je mati, zdaj plaka in kolne in bega.

In vidim otroka, kot možu obraz mu je kaljen,

in vidim neznanca, ki slednja mu misel je jedka,

neznanko: nikoli nad zibko ne bo bedela —

a preko vsega, le pomisli — rešetka.

Še zdaj sem ves vzpaljen in kolnem in lase razpredam.

O, čuješ, razumeš: rešetka še tvoje obličje!

Vinko Košak:

Slovenska univerza — pravica slovenskega naroda

»In kadar bomo dosegli politično samostojnost, bo tudi rešeno vprašanje slovenske univerze v Ljubljani. Takrat bo šele mogoč njen pravi razvoj in rešitev njenega kulturnega poslanstva med Slovenci in človeštvom.

»Mladina« III., stran 122.

Protestiramo proti okrnitvi slovenske univerze. Spet enkrat. Ne prvič, ne drugič in — kakor je že pač naša usoda — tudi ne zadnjič.

Ponovno se je že pojavilo na našem političnem obzorju vprašanje ukinitve nekaterih — danes dveh — fakultet na naši univerzi. To »vprašanje« pa ni več vprašanje, kajti skoraj je že dejstvo, ki so ga oblekli odločilni faktorji v obleko paragrafa 44. finančnega zakona.

Protestiramo. Če pa protestiramo proti nekemu dejstvu, moramo biti za to tudi upravičeni, ker vsak protest, ki ni upravičen, je nemoralen.

Kaj torej hočemo, iz kakšnega vzroka protestiramo in ali smo upravičeni protestirati?

Hočemo slovensko univerzo, ker je to naša pravica, protestiramo proti njeni okrnitvi in da, zahtevamo, ne samo, da se ohrani v današnjem obsegu, temveč, da se zvišajo dotacije za vse njene oddelke, da se izpopolni. Konkretno zahtevamo, ker je nujno: izpopolnitev medicinske fakultete, zahtevamo popolno medicinsko fakulteto. In zahtevali bomo, ko pride čas, nove oddelke, če bo treba, nove fakultete.

Slovenska univerza je bila stoleten sen Slovencev, ki pa jo nismo le sanjali, temveč zanjo tudi delali in žrtvovali. In trdo delali! To poudarjam zato, ker so še med nami ljudje, ki si upajo trditi, da nam jo je podaril Beograd in da jo ima torej tudi pravico vzeti, oziroma »urediti« po svoji volji. Ne bom našteval vsega našega dela in vseh naših žrtev za oživotvorjenje slovenske univerze v Ljubljani, saj se lahko vsak poduči o tem iz knjige »Vseučilišni zbornik«¹, zavreči pa sem moral to neosnovano trditev, ki prejasno priča, kako so podučeni o naših najvišjih ustanovah pri nas ljudje, ki se štejejo med inteligente.

Vsak narod, ki ga moremo prištevati med kulturne narode, ima pravico do vseh ustanov, ki pospešujejo njegov razvoj. Zato ima vsak kulturni narod pravico do lastne univerze, svoje najvišje kulturne institucije in ne samo pravico, temveč tudi dolžnost, da si jo ustvari.

¹ »Vseučilišni zbornik«. Sestavila Janko Polec in Bogumil Senekovič, Ljubljana 1902.

Slovenci smo narod, kulturni narod; to je dejstvo, katerega niso upali zanikati do konca svetovne vojne niti oni slovenski inteligenti, ki trdijo danes, da smo le del nekega imaginarnega jugoslovenskega naroda in to dejstvo nam daje moralno pravico do lastne univerze. **Kajti le kot narod imamo pravico do lastne univerze.** Zato jo zahtevamo in moramo zahtevati, dolžnost države pa je, da naše zahteve izpolni, kajti narod je višji od države, njegova pravica je višja od države, njegov obstoj je trajnejši, ker narod je živ organizem, država pa je le organizacijska tvorba, ki lahko ovira ali pospešuje njegov razvoj.

Mi smo hlapci, zato moledujemo ono, kar imamo pravico zahtevati, mi smo hlapci, ki zmirom in povsod iščemo gospodarja. Komaj je propadla Avstrija, komaj smo imeli priliko, da postanemo enkrat svoji gospodarji, že smo šli iskat novih in našli smo jih. Našel jih je slovenski inteligent. Našel oni inteligent, ki danes protestira proti okrnitvi slovenske univerze v Ljubljani, v isti sapi pa izjavlja, da smo le pleme.

In še nekaj nas upravičuje zahtevati slovensko univerzo v Ljubljani: njena velika zmožnost do življenja, njena kvaliteta. Kljub temu, da so bile dosedanje dotacije sramotno nizke, kljub temu, da nam je dan na dan grozila ukinitve te ali one fakultete, je naša univerza pokazala toliko življenske sile, je njena kvaliteta takšna, da se lahko meri ne samo z univerzami v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, temveč tudi z onimi velikimi kulturnimi narodov in držav. Tudi to dejstvo, katerega jasno osvetljujejo izjave naših univerzitetnih profesorjev v naših časnikih in na protestnem zborovanju v »Unionu«, se mi je zdelo vredno naglasiti, da nam ne bodo spet očitali, da smo sentimentalni sanjači.

Enkrat za vselej pa nam mora biti jasno, da prej ne bo mogoč uspešen razvoj slovenskega naroda, uspešen razvoj njegovih kulturnih ustanov, dokler ne bomo dosegli tudi politične samostojnosti. Zato bo rešeno tudi vprašanje slovenske univerze šele takrat, ko bomo postali Slovenci tudi političen narod. Naša dolžnost je, da to javno in glasno povemo, da bo čul tudi Beograd, da si hočemo sami rezati svoj kruh.

Kaj pa naše stranke? Ali so res storile svojo dolžnost, ali so res skrbele, da bi dosegle neoviran razvoj slovenskega naroda in v danem primeru slovenske univerze? Ugotoviti moram da ne! Do danes so bile že vse slovenske stranke, ki so zastopane v parlamentu, v vladi in mi smo morali že ponovno protestirati proti raznim vladam, v katerih so bili zastopani tudi slovenski ministri, proti okrnitvi slovenske univerze v Ljubljani. In vendar, glej čudo, one se izjavljajo v svojih glasilih za popolno univerzo v Ljubljani, one protestirajo, one manifestirajo — ne izvajajo pa konsekvenc. Njihova dolžnost

pa ni samo manifestirati, protestirati, podajati razne papirnate izjave, temveč dokazati tudi z dejanji, da so za slovensko univerzo. Tega pa ni do danes storila še nobena slovenska stranka, ki je bila v vladi. In ali bo to storila S. L. S.? Ona stranka, ki se imenuje edina zastopnica slovenskega naroda, ona stranka, ki je bila — vsaj v besedah — nositeljica slovenstva, a tudi ona stranka, ki je za malenkostne koristi zapustila minimalno slovensko zahtevo po politični samostojnosti: avtonomijo. Zakaj samo eno je mogoče, da izstopi tisti hip iz vladne koalicije, ko bi vlada hotela predložiti paragraf 44. finančnega zakona parlamentu v odobritev, kajti univerza je naš najvišji kulturni zavod, katerega moramo braniti z vsemi sredstvi. Če bo S. L. S. to storila, potem ji bomo verjeli, da je res slovenska stranka, da njene besede o slovenskem narodu niso le prazna pena — sicer bomo vedeli, da se tudi ona prav nič ne razlikuje od onih, ki so polni lepih besed, dokler te ne zahtevajo žrtev in dejanj. In le dejanja dokazujejo, kajti zapisano je: po njih delih jih boste spoznali.

Javno priznanje „Mladini“. Kdo je branitelj slovenstva?

Sedaj, ko je SLS vstopila v vlado, nimamo nobene organizacije več, ki bi zastopala avtonomizem slovenstva. To bi morala vsekakor storiti SDS kot skupina ljudi, ki jih družita gesli: inteligenca in naprednost. Toda, kdo ne pozna pravega obraza te stranke, ki je slovenstvu toliko škodila, kot nobena drugih političnih strank, kdo ne pozna vse njene puhlosti in profitarstva. Priznamo, SLS je morala prevzeti v vladi rezervirane ji pravice, ker je bila pač največja budalost, ako se narod svojih pravic, ki so mu ustavno zajamčene, ne bi hotel poslužiti.

Toda vsaka vlada je v bistvu protivna narodnemu elementu in tudi pri SLS se bo to kopito kmalu pokazalo. Zato pa je avtonomizem, kulturni in politični, potencia per excellence že kot protiutež usmerjenosti in težnosti vlade.

Iz te prve številke »Mladine« je videti, da hoče skupina akademikov izpopolniti to vrzel, zevajoč v našem življenju. Ti ljudje, polni dinamičnega idealizma, spoznavajo, da brez rodne grude, brez narodnosti ne more biti nobene prave kulture, ne duševne ne materijalne. Oni se dobro zavedajo, da je narodnost edini medij, prizma, v kateri se morajo lomiti in se primerno modificirati žarki tujih kultur, ker bi brez te narodnostne aktivnosti nastala ali popolna odvisnost od tujih kultur, tedaj zaslužjenje lastne narodnosti, ako bi ta tuje kulture kratko odbijala in jih zavračala. Ni dvoma, da je narodnost v tem zmislu nosilec vsake prave duhovne in materijalne kulture. Zato to revijo, dokler bo stala na tem temelju, najtoplejše priporočamo.

O. A. M.

(»Nar. dnevnik« 5. XI. 1927.)

Fran Onič:

Nekaj misli o ruski socialni revoluciji

Leta 1917. je razredno-zavedni proletarijat Rusije neposredno za meščansko revolucijo izvedel prvo etapo socialne revolucije: revolucijonarne množice prevzamejo oblast. Zunaj so prepevali rdečegardisti, v Sibiriji požigi Semjonov in Kolčakov, v Arhangelsku antantine čete, pod Petrogradom Judenič, v Ukrajini teče vodka, stotisoč ljudi in še več se bori za »matjuško«, to je za bele dvore, ležeče sredi smolnatih brazd... pettisoč desjatin... desettisoč... zrcala v težkih okvirjih, kitajske vaze, indijske preproge, na steni Vereščaginova slika v salonu za gospode — in vse to gori, gori brez usmiljenja. Množice kmetov so pijane, po revirjih streljajo kozake. Ti požari jim dajejo strašno moč Hmelnickega, pred katerim se tresejo pani. Brez teh požarov bi socialna revolucija ne bila... Roké iztegnjene v ta požar, po ulicah še sveži vonj krvi in smodnika, govori Ljening, priprosto, kakor da nič ni bilo: Sedaj pristopimo k ustvarjanju socialistične družbe! Skozi dvorano plane vihar, ne navdušenja, vse več, vse več...

Kaj je govoril ta vihar? Kdo bi povedal po evropejsko? Ali se dá morda tako govoriti o proletarskem svetu? Kaj lahko pove Evropa, Evropa, ki je: z radijem, Petrovo kupolo v Rimu, z ženevsko palačo, Wacht am Rhein, z elizejskimi poljanami in z največjo trgovsko solidnostjo, t. j. z angleškim funtom in še z... Nobelovo nagrado? — Resnično, ruska socialna revolucija je bila strahotna — nato Evropa utihne... nato vprašanje stroškov: katero tektonsko gibanje ni grozo vzbujajoče?... nato zapadna kultura: vsa kultura stoji v znamenju groze... nato krik skitalca s Kristusom: »Vstran od mene, satan, stran od mene buržuj, tako daleč vstran od mene, da se ne bova dotikala, niti videla ne slišala. Ne vem, ali sem boljši ali slabši od njega. Toda on mi je skrajno odvraten, kakor sredstvo za bruhanje, stran od mene, satan!« (Iz dnevnika Aleksandra Bloka); nato... nato — —

Morda je to tudi delitev, delitev po razredih: ti govoriš po evropsko, oni govori po amerikkansko, nekdo govori po mongolsko... Kako je govorila Rusija? Meni je odvratno pri tem vprašanju: v duši, v srcu, v želodcu, v očeh — zakrohotal bi se (vsa Evropa se krohoče, kadar ji je odvratno) od te odvratnosti, toda zunaj pod mojim oknom je pravkar šel mimo berač brez noge, ki se je odkril, ker je zazvonilo poldne. Kako lepo poje zvon! Ali se ne bi odkril tudi jaz? Pred kom? Zakaj?... Ta hip je zapela sirena v tovarni, ostro je kriknila in je razbila petje zvona. Ha, ha: iz cerkve (in še ta izpod turna) je stopil opoldne komaj eden človek, iz tovarne je ob odurnem glasu sirene stopilo sto, dvesto... tisoč... ljudi! — Kako je govorila Rusija?

Ko je Krist pomočil grizljaj v kelih, ki ga je dal prvega Judežu Iškarjotu, je v Juda šel satan. Strašno je bilo ta trenotek: vsi apostoli

so hrepeneli po tem prvem grizljaju, zakaj v tem prvem obhajilu je bilo več slasti in več Kristove ljubezni kakor v vseh drugih, ki jih je še delil. To je bila slast prvega poljuba v prvi ljubezni, ki ji ni enake v vseh tisočeri poljubih, ki si jih še dasta zaljubljenca. In Kristus je vedel, da je dal najboljši del svoje ljubezni izdajici... Rusija, komu daš ti svoje prvo obhajilo? Komu prvo ljubezen iz prelite krvi in svojih požarov? — Da, evropejski proletarijat je že izdajal Rusijo, ali jo bo pomagal tudi križati?

In vendar: Rusija, socijalno Rusija pomeni danes ločitev duhov, ki je že izvršena. Kako jo zato sovraži meščanska Evropa! Vstajenje socijalne Rusije pomeni premaknitev težišča kritike človeške družbe v prepad, ki je razločil meščanski svet od novonastajajočega. Ona pomeni tukaj **a k t i v n o** v o l j o novega sveta. In taka volja je obdana z znaki nepremagljivosti, kakor pričajo vse postaje razvoja človeštva od pradavnih.

Kaj je meščanska družba? — Popoldne izhajajoči dnevnik, ki ga prečitaš ob ½16. uri v kavarni »Union«. V tem dnevniku (v Ljubljani): l. 1848: Hrast se omaje in hrib, zvestoba Slovencev itd.; l. 1860: čitalnica z jajčnim konjakom; l. 1885: slovesen pretep na dunajski univerzi in protest združenih slovanskih akademskih klubov, doma polom prvih slovenskih denarnih zavodov in Amerika ter Vestfalska; l. 1900: banket na čast Prešerna in prve anekdote o Cankarjevem nemoralnem življenju; l. 1918: osvobodjenje, t. j. nacionalizacije s pomočjo Zaloške ceste in prevzem avstrijskih vojaških skladišč (t. j. buržuji si napolnijo svoje vile in hiše z naropanim vojaškim blagom); l. 1926: slovenska akademska omladina: po katoliških cerkvah pobirajo darove za klérikalno akademsko menzo; po gimnazijah organiziranje vohunskih krožkov (čitanje »državi nevarnih brošur!), organizatorji so borci za demokracijo.

Meščansko družbo označuje kot ena izmed njenih bistvenih potez neodkritosrčnost. Neodkritosrčna je na vse strani: laže sebi in drugim. In laže neprestano z vso oholostjo ciničnega človeka. Ali meščanska družba čuti instinktivno svoj propad, ki se že vrši kljub njeni navidezni mogočnosti, čuti ga, ker ga je priklicala na svojo glavo s strašnim zločinom svetovne vojne, ki ga je morala napraviti po logiki svojega razvoja. Ona sluti, četudi za zaprtimi vratmi, da se nad njo izpolnjuje Tagorejeva beseda: Kdor ima sužnje, da delajo zanj, zapade nujno demoralizaciji. Toda ona n e r a z u m e heroizma, požrtvovalnosti, resnične dobrote ljudi, ki ustvarjajo ob trdem delu bodočnost človeštva, zato ne razume hrepenenja, ki je v sovraštvu množice, kadar podira malike suženjstva.

Nekoč, takole, mimogrede, mi je padla misel v glavo: če meščanska Evropa ničesar ni vzljubila na novi Rusiji, bi morala vsaj spoštovati doslednost, s katero je rešila vprašanje narodnosti. V tej rešitvi bi morali slutiti, če drugzega ne, strašno globoki humanizem, ki tiči v jedru socializma. Toda Evropa (z Balkanom vred) je preohola, da bi dala vsaj malo priznanje boljševikom. Toda še ta oholost je instinktivna, še ona čuti

svojega brezobzirnega sovražnika, ki je tukaj radikalno raztrgal fraze prosvetljene Evrope o samoodločbi narodov. Kajti boljševizem je in concreto takole rešil vprašanje malih, zatiranih narodov: Zatirani narodi so ali mali ali manjšine, ki predstavljajo gospodarsko in tudi kulturno slabotnejši element (vladajoča država je konzorcij združenih kapitalistov), zato predstavljajo zatirani narodi nekako sintetično, najvišjo obliko zatirane razreda. Take rešitve Evropa seveda ne mara...

Ena je beseda, ki je danes živa in resnična, ki je postala kulturna dobrina: rešite se s poletom! V Evropi je vse zamazano in oprášeno: vsako stvar v Evropi je treba presnažiti kakor bakreno posodo, da še dá od sebe blesk. Maže za snaženje se seveda vedno menjujejo. Novi svet bo s temi mažami pomedel in Evropa (»kulturna« Evropa) bo seveda tarnala nad kulturnim barbarstvom. In nekoč se bo reklo: reši se tega tarnanja s poletom!...

Pismo prijatelja iz l. 1927: »Praviš, da smo se odtujili in da je nastal prepad med nami. Tudi jaz imam ta občutek. Toda imam še težji občutek, namreč ta, da mi nismo bili odkriti drug proti drugemu, to pa samo zato ne, ker smo kljub svojim fanatičnim zaletom vendarle v bistvu dvomili nad svojo močjo, nad pravilnostjo svoje poti, pa naj smo še tako verovali v svoj cilj. Bili smo tako plašni, da tega nismo upali priznati drug drugemu.« — To je prvo odkritosrčno priznanje usodepolne praznote, ki je bila v nas, ki smo nastopili v času »Treh labodov«. To krizo je treba priznati, sicer je vsaka beseda zaman. Toda usoda nam je bila mila: usodepolni dogodki še niso šli preko nas, še čakajo na obzorju, kakor hudourn oblak, ki se gosti za goro. Sedaj je treba ali doleteti ali molčati in poginiti ali pa se vrteti v kolobarju (»Vrtiljak«: Miran Jarc), dokler izmučen ne padeš na tla. Vsa kulturna epoha od konca vojne do Kosovelove velike krize je obstojala v zamolčevanju resnice, to se pravi najvažnejšega, ki je tlelo v množicah. Vsi smo reformirali iz nadčloveških sfer do histerije in blasfemije in nismo poznali niti drug drugega. Zato smo si bistvo vseh vprašanj prikrivali in nismo presekali niti enega vprašanja v celoti. Ali resnica je ena: V toliko, kolikor bo rasla moja dobrotà, moja požrtvovalna ljubezen do zatiranega človeštva, toliko bližji postanem samemu sebi in brezobzirni službi za resnico. — Tisočkrat ljubše mi je, da plavam gol in nag z velikim valom, ki se proži iz množice onih, ki delajo, kakor pa da sedim v ponosni ladji na tihem in mirnem vodovju. In končno: umetnost je živo v življenju, živo meso živega telesa — kaj torej more biti oni, ki ji služi, drugega kakor borec za to živo?

Zato: nihče ne spozna nove Rusije brez velike poti v dvigajočo se množico, v njen kolektivni ritem. Ta pot vodi skozi trpljenje — skozi trpljenje, s katerim se človek odreka svoji bolestni izolaciji. Ta pot ni mehanična, ne, ona je polet, godba, prepevanje v ritmu. Prisluhniti temu ritmu se pravi občutiti vso zgodovino človeštva z vsemi razvojnimi stopnjami...

Aleksander Blok:

Odlomek iz „Dvanajstorice“

Priobčujemo konec Blokovega speva »Dvanajstorice«. To je 12 vojakov, ki patrolirajo za časa revolucije po petrograjskih ulicah. Burja besni in jim podi sneg v oči, a oni gredo skozi meteže, streljajo v »gluhe ulice« v sneg in v staro »Sveto Rusijo«. — Gredo kot 12 apostolov, boreč se za svojo vero, za novo Rusijo.

12. spev.

... In gredó, gredó v daljavo...
— Kdo je tam? Vstrelíte ga!
Ni nikogar — le z zastavo
rdečo veter se igra...

Spredaj — kup snega se dviga...
— Stoj! Kdo v snegu se motá?
Ni nikogar — le za njimi
garjav, lačen pes krevsa...

Proč od mene, pasja dlaka,
nož v telo ti bom zaril!
Stari svet — kot pasja spaka,
zgubi se — te bom ubil!

... Pes renči — prokleta ščene —
rep tišči — a nečé stran —
Pes prokleti — proč od mene...
— Hej ti, čuješ, kdo si tam?

— Kdo tam maha z rdečim znakom?
— Dobro glej — prokleta noč!
— Z naglim kdo beži korákom,
kdo se skriva v senco koč?

— Ne uideš mi nikamor,
bolje, da se živ udaš!
— To, prijatelj, niso šale —
streljal bom, postoj, pajdaš!

Trah-tah-tah! — In le odmev je
odgovoril iz noči...
Samo veter pobesnel je,
s snegom blazno se reži.

Trah-tah-tah!
Trah-tah-tah...

... In tako gredó v daljavo —
a za njimi — gladni pes.
Spreдай — s purpurno zastavo,
za vihar nedotakljiv,
od svinčenke neranjliv,
nad zameti varno hodi,
po sneženi stezi vodi —
v kodrih rožnat venec, čist —
gre pred njimi — Jezus Krist.

Prevedel Mile Klopčič.

Nikar ne pozabite, da se vrši od 15. XII. — 15. I. nabiralna akcija za 1000 novih naročnikov. Pošljite nam naslove svojih prijateljev, znancev in sorodnikov, da jim pošljemo »Mladino« na ogled!

»Mladina« je najcenejša slovenska revija. Letna naročnina samo 40 Din, za dijake 30 Din. Naročajte! Podpirajte! Ne pozabite na tiskovni sklad »Mladine«.

Alfonz Gspan:

Velika noč.

Mehkobno dehtenje zelenih dalj,
pokojno prepletanje pesmi zvonov,
solnčne oranže — lica otrok,
romar pa hodi: dolga je pot.

Sneg je skopnel,
žnjim težke stopinje;
kaplje krvi
je zemlja sprejela,
krike obupa
so vetri razbili,
spet hrepenenju
so vrata odprta.

In znova gre romar od klanca do klanca,
truden gre znova v veliki teden.
Ko pa se zgrudi — prekolne nebesa:
Bog, sit sem trpljenja, zdaj hočem vstati!

Lojze Udè:

Kaj je narod in ali smo Slovenci narod ali ne?

Ne stavim tega vprašanja zaradi sebe, ne zaradi vseh tistih, ki jim je slovenski narod kratkomalo dejstvo in dolžnost in ki niso potrebovali napornega premišljevanja, znanstvenega raziskovanja in dokazovanja, da so prišli do tega spoznanja. Tem se mora zdeti tako povpraševanje nesmiselno, izraz slabotnega dvoma. Zaradi vseh onih ga stavim, ki jim ali ni dano ali pa so zapravili v sebi zmožnost priznati to dejstvo in dolžnost brez napornih in obširnih znanstvenih in morda celo krvavih dokazov. Kako naj imenujem to bolezen? Morda pretiran racionalizem, čustveno revščino, pomanjkanje zveze z življenjem množice ali pomanjkanje intuicije, smisla za preprosta dejstva? No, dejstvo je, da velika večina naše inteligence boleha na tej bolezni in da ljudem, ki vidijo in verujejo, ne preostaja drugega, kakor da se pripravljene na vse bore brez dvomov in pomislekov naprej ter da v tej borbi uporabljajo tudi sredstvo dokazovanja.

Politični boj okrog tega vprašanja sicer potihuje: najmočnejša slovenska stranka, dosedanja nositeljica borbe za samostojno združeno Slovenijo, je danes v vladi, sestav in zgodovina slovenske družbe, posebni duševni ustroj in ideološka nastrojenost posameznih skupin pa potiska v ospredje boj med naprednostjo in klerikalizmom, boj med katoliškimi »vero« in »framasonstvom« ali neki anacionalni razredni boj. In vendar je dejansko najvažnejši in za slovensko življenje najusodnejši boj med onimi, ki se bore za priznanje slovenskega naroda v kulturi, gospodarsko-socialnih odnosih in v politiki in drugimi, ki se zavestno ali nezavestno bore v nasprotni smeri. Upam, da se mi bo to posrečilo pokazati.

Ne domišljudem si, da bom podal v tej razpravi vsem ljudem na mali razumljiv, od vseh sprejemljiv odgovor na vprašanje, kaj da je narod; tudi si ne domišljudem, da bom res vse prepričal, da smo Slovenci narod odnosno, da moramo biti narod. Zato bom moral o posameznih vprašanjih, ki jih v tej razpravi zastavljam, še posebej in ponovno razpravljati in, če treba, tudi z večjim znanstvenim aparatom. Sicer pa: ako bi bilo mogoče podati vsem ljudem razumljiv in vse ljudi prepričujoč odgovor na ta vprašanja, tedaj bi se ne trudilo toliko znanstvenikov in neznanstvenikov vedno znova odgovarjati na vprašanje, kaj da je narod in življenje, bi bilo kaj dolgočasno in enostavno, če bi bilo že kar na papirju mogoče odločiti boj, ki se okrog tega vprašanja bje na Slovenskem. Eno korist pa bo imela že ta razprava gotovo: pokazala bo nasprotnikom, da vem, kaj hočem reči z besedami, da smo Slovenci narod in katere posledice da je treba iz tega izvajati. Sicer pa se, kakor rečeno, obenem zavedam, da je sredstvo znanstveno urejenega govora le eno sredstvo izmed mnogih, ki jih v borbi za priznanje slovenskega naroda smemo in moramo uporabljati.

Literatura o narodu je obširna. Kdorkoli pa se je že kaj ogledal po njej, mora priznati, da je sistematika v zastavljanju vprašanj, na katera človek pri raziskavanju narodnega pojavnega zadeva, še zelo pomanjkljiva. Zmedo močno še povečuje dejstvo, da ni enotnih in ustaljenih izrazov in da etimološki pomen besed, ki konkurirajo v oznaki one najizrazitejše in najusodnejše kolektivne individualnosti, ki ji Slovenci najpogosteje pravimo narod, ne samo ne zadostuje za razumevanje njenega bistva, temveč da zavaja na kriva pota. V oznaki narodnega pojavnega konkurirajo pri nas štirje izrazi: narodnost, narod, nacija in ljudstvo. Večja nejasnost vlada le v ločevanju pojmov, ki jih označujejo prvi trije izrazi in se da zlasti konkurenca izrazov narodnost in narod le težko opravičiti. Nekateri južnoslovanski znanstveniki uporabljajo samo izraze narodnost in narod. N. pr. srbskemu znanstveniku Slobodanu Jovanoviću (»O državi«, 3. izdaja, str. 109) je narodnost »neke vrste duhovnega sorodstva« in »se razlikuje od naroda kot duhovno-zgodovinska zajednica od formalno-pravne«. Narod mu je torej skupnost ljudi, ki žive pod isto državno oblastjo. Jugoslovenci uporabljajo v glavnem dva izraza: narod in nacija. Z besedo narod zaznamujejo včasih tudi pojem ljudstva, z nacijo pa včasih narod v Jovanovićevi opredelitvi, drugič pa zopet ono, kar spodaj zaznamujem jaz s subjektivno, svobodnostno stranjo narodnega pojavnega; z eno besedo: pri njih vlada v razumevanju teh pojmov in uporabljanju teh izrazov popoln kaos. Edino po tem, da pišejo nacijo večkrat z veliko začetnico in da to besedo še prav posebno poudarjajo, bi bilo soditi, da si Jugoslovenci pod nacijo predstavljajo nekaj drugega kakor pod narodom, poleg tega pa še, da smatrajo nacijo za nekaj več, kakor je narod. Čemu sicer vpeljavati še tujke, če imamo že domač izraz za isti pojem in čemu toliko kričanja prav o naciji. V dejstvu, da vzporedno z geslom »za Nacijo!« uporabljajo tudi geslo »za državo!«, moremo najti kažipot za razlago tega njihovega početja. Zapadni Evropeci rabijo za vsako skupino, ki ima svojo državnost, izraze nation, nazione, Nation (tudi Volk). Sicer rabijo isti izraz tudi n. pr. za skupino s samosvojim književnim jezikom, ki pa ni v lastni državi, vendar je značilno, da za narod, ki nima državne samostojnosti, nimajo posebnega izraza. (Le Nemci imajo za ta pojem besedo »Nationalität«, dočim ostali Zapadni Evropeci poznajo poleg »nacije« le še people, people, popolo, Volk, kar je po naše ljudstvo.) Razlagati si moremo to na ta način, da imajo že skoro same narodne države, narodne v glavnem v tem pomenu, da obsegajo ljudi istega književnega jezika in torej ne čutijo več tako potrebe zastavljati si vprašanje, ali naj po pripadnosti k neki državi presojojo pripadnost k nekemu narodu, ali pa je narod neka druga, od države se razlikujoča skupnost. Zapadni Evropeci presojojo torej kratkomočno po pripadnosti k neki državi tudi pripadnost k narodu. Narod nosi ime, ki ga ima država, v kateri je. To, iz njihovega razvojnega stadija razumljivo in za nje same ne tako nevarno zmoto, pa so mnogi srbski politiki, Jugoslovenci in mnogi Slovenci brez vsake kritike posneli z »nacijo« vred. Uporabljajo sicer poleg nacije še izraz narod in narodnost in dokazujejo s tem proti svoji zavestni volji potrebo nekega ločevanja med narodno in državno pripadnostjo, vendar pa jim je nacija — država nekaj več

kakor narod, pripadnost k naciji — državi usodnejšega pomena kakor pripadnost k narodu. In vendar ni treba bogve kakega nagnjenja k pre-mišljevanju, da se človek zamisli nad dejstvom, da smo Slovenci preživeli celo vrsto držav: Samovo, obrsko, frankovsko-bavarsko, Otokarjevo, nemško, Napoleonovo državo. Bili smo na tej zemlji, ko habsburške monarhije še ni bilo; habsburške monarhije ni več, mi pa smo še vedno tu. Da je torej pripadnost k neki konkretni državi usodnejšega pomena kakor pripadnost k slovenski skupnosti? No, potem bi nas kedaj že ne bilo! Kaj je vzdržalo Srbe od 14. do 19. stoletja, kaj na tri države razbite Poljake v 19. stoletju, če je država največja sila? Itd. So sile in vezi, močnejše in trajnejše od državnih, bežnim pojavom življenja trdovratneje kljubujejo kakor državne, to brez dvoma dokazujejo ti zgledi. Zato je prvo važno ločevanje, ki ga hočemo izvesti v našem pojmovanju naroda ločitev med narodom in državo, ki ji pripada; drugo pa je, da pri zastavljanju dela za bodočnost upoštevamo bolj sile, ki so močnejše in trajnejše od državnih recimo kar: narod (čeprav zaenkrat še ne vemo natančneje, kaj da je narod), ne pa nacijo — državo. Da potrebo teh ločevanj tem bolj poudarimo, uporabljajmo tudi mi dvoje izrazov narod in nacija in naj nam beseda nacija — to že moremo iz do sedaj povedanega izvesti — pomeni državno organiziran narod. (Skupnost ljudi večnarodne države bi imenovali državno ljudstvo. Nekateri rabijo za ta pojem izraz »državni narod«.)

Mimogrede naj povem, da bi bilo napačno, če bi hotel kdo iz zgornjih ugotovitev izvajati, da omalovažujem moč države. Tega pa ne. Priznavati je treba v polni meri veliko važnost države za življenje vsakega naroda. Življenje državno (politično) nesamostojnega naroda je polno duševne in materialne bede. Zato moramo tudi Slovenci postati nacija, slovenska nacija. Stremljenje po politični samostojnosti je nujna posledica nekega objektivnega stanja, ki ga imenujemo narod, lastna državnost je važno in neobhodno potrebno sredstvo za olajšanje življenja neke narodne skupine, za dviganje ustvarjajoče sile, za pravilno in smotrno osredotočenje snovanja in dela. O tem bom še govoril. Le pretiravati ne smemo pomena in sile države, v svoji idejni, principielni zasnovi ne smemo misliti, da je obstoj slovenskega naroda zavisen samo od političnih bojev in se moramo zlasti z vso ostrostjo upreti onim, ki po pripadnosti k neki državi določajo tudi pripadnost k nekemu narodu ter tako v novi obliki izvajajo oni znani brutalni princip zgodnjega novega veka »cuius regio, illius religio« (kdor ima oblast, določuje tudi versko pripadnost, t. j. v našem primeru narodno pripadnost).

Mnogo se je že »znanstveno« pisalo o teh vprašanih tudi pri nas: n. pr. v »Vedi« in »Omladini«. To je bilo seveda pod Avstrijo. Danes isti ljudje, ki se jim je takrat nekaj bliskalo in ki so ločevali vsaj med pojmom, ki jih jaz zaznamujem z narodom in nacijo, ki so poudarjali primat narodne (oni so rekli tudi: nacionalne) pripadnosti pred državno pripadnostjo, vsak dan dokazujejo, da jim ni šlo resno za to in da nujnosti takega ločevanja niso nikdar globlje razumeli.

(Dalje prihodnjič.)

Tone Sajo vic:

Deček s ceste

Večer je, a brez zvezd na nebu.
 Ob cesti, na kantonu
 ubog deček sam sedi
 in vsemu svetu o sebi
 in o mnogih, podobnih njemu, govori:
 Glejte, jaz sem deček s ceste,
 s tiste velike, v daljo vodeče;
 ubog sem in marsikdo od vas mi reče:
 »Ogni se mi s cestel«
 in greste mimo,
 ne da bi me obdarili.

Ne vem, ali nisem vreden vaše družčine,
 ne uganem, od kod izvira ta prezir,
 samo bolešno slutim,
 da ne ljubite trpinov;
 kajti če bi jih,
 bi jim dali svobodo in mir
 in vsi bi se v sreči vzljubili.

Tako pa puščate,
 da ubogi deček bega po veliki cesti
 in se izgubi,
 mesto da bi ga rešili zlega
 in ga osrečili,
 kajti tudi on je vreden
 ljubezni.

KAJ PIŠE HRVAŠKA REVIIJA »NOVA EVROPA« O »MLADINI«.

... mlada generacija nastoji da afirmiše težnje i svoju snagu u »Kritički«, »Mladini« i »Križu na gori«. To nisu posvema književne revije, ali su za književnost — u koliko nas interesuje duh njena razvića — u mnogome karakterističnije od reprezentativnih starijih revija... U »Mladini« se naročito naglašava tendencija u umetnosti i potreba socijalne orijentacije. ... Zasada je »Mladina« tek odlučan izraz volje, da mlada generacija afirmiše i u kulturnom životu, i u samoj književnosti, svoje socijalno i kulturnu »vjeruju« i, pre svega, da uputi slovenačku književnost u pravcu socijalne sfere. (14. jula 1927. Nova Evropa. B. Borko.) »Kritika« je prenehala, »Križ na gori« je zadušila črna reakcija, ostala je še edino »Mladina«, ki z neustrašeno roko razkrinkava slovensko kulturno in politično laž. Kdor je z nami, je za resnico in pravico, kdor je proti nam, je za laž in krivico!

Lojze Udè:

Duhovna revolucija slovenskega osnovnošolskega učiteljstva

»V najbolj klavrnih situaciji so se nahajali v tej dobi vladnega pritiska uboge pare — učitelji. Ako je bilo uradništvo trepetajoč list, je bilo učiteljstvo ena sama trepetlika. Pod Hohenwartom narodno do panslavizma, je pod Auerspergom do vratu zlezlo v nemškutarstvo.« Tako piše o kranjskem učiteljstvu tiste dobe dr. Ivan Prijatelj v znanem delu »Janez Kersnik, njega delo in doba« (sešitek II., stran 95). Nemškutarstvo pa se je takrat na Kranjskem (kakor še dolgo pozneje na Koroškem in Štajerskem) zlasti pri učiteljstvu krilo z liberalnim naprednjaštvom. »Kdor se je javno proglašal za liberalca, je bil nemčur. To so bili zlasti napredni učitelji« (zgoraj cit. delo, stran 291). V tem plitvem, slovensko ljudstvo z viška motrečem liberalizmu, ki je pozneje zlasti na Kranjskem kajpada začel izgubljati nemškutarski značaj, je potem večina slovenskega učiteljstva vztrajala pravzaprav do zadnjih časov. Po končnojavni ločitvi duhov v liberalce in klerikalce v 90. letih, izvršeni z Mahničevim kulturnim bojem, pa mu je bil s politično rastjo katoliške (konservativne), poznejše slovenske ljudske stranke, spleten hud, le deloma zaslužen bič in to zopet predvsem na Kranjskem, v tej edini deželi s slovensko večino. Župnišče je zagospodovalo nad šolo, fajmošter nad učiteljem, tem edinim posvetnim inteligentom na vasi. Obnašanje učiteljstva je bilo sramotnejše, kakor je bilo sicer kolikor toliko opravičljivo po njegovem pravnem in gospodarsko-socialnem položaju ter slabočni stanovski organizaciji. V Avstriji so bili učitelji namreč deželni uradniki in so bili zlasti na Kranjskem pod vladno SLS najslabše plačani. Organizirani so bili v raznih deželnih učiteljskih društvih, v »Zavezi avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev« in v »Slomškovi zvezi«. V prvi od zadnjih dveh se je družila simpatična neuklonljivost slovenskega učiteljstva pred župniščem z zoprno ošabnostjo in strupeno sovražnostjo do »klerikalcev«, v drugo so poleg prepričanih privržencev kulturnih in socialno-političnih idej SLS vstopali premnogi kruhoborec in neznačajneži. To dobo je ovekovečil Cankar v »Hlapcih«. V Jugoslaviji je postal učitelj državni uradnik in slovensko protiklerikalno učiteljstvo se je po večini organiziralo v enotni državni učiteljski organizaciji UJU (Udruženje jugoslovanskih učiteljev). »Slovenci so prvi razkrili streho svoje dotedanje Zaveze« (»Učiteljski Tovariš«, 19. avgusta 1926). Slomškova zveza je ostala izven te organizacije. Pritisniti na učiteljstvo je mogla odslej tista stranka, ki je bila v Belgradu na vladi. To je bila do zadnjih časov večkrat jugoslovenska demokratska stranka kakor SLS. JDS (sedaj SDS) je ta svoj položaj tudi temeljito izrabila. Pogum so ji dajali zlasti tisti kranjski učitelji, ki so se hoteli maščevati nad

»klerikalci« za svoje ponižanje pod vladu SLS v Avstriji. »Mali ljudje — veliko maščevanje.« Kot eksponenti te stranke v UJU so ti učitelji s parolo »za narodno in državno edinstvo« stalno razdvajali učiteljstvo, ga vpregali v strankarski voz demokratov, zagovarjali najhujše persekucije nad njim in ga vzdrževali v situaciji, ki je vzbujala v ljudstvu odpor in sovraštvo. Po tej poti je šlo učiteljstvo nasproti samo maščevalni reakciji od strani SLS. Tedaj pa se je pojavil odpor v učiteljskih vrstah samih. Mogel je priti seveda predvsem iz Štajerske in Koroške. Na Kranjskem sta se liberallec in klerikalec preveč zagrizla drug v drugega, da bi mogla poleg sebe videti še kaj drugega na svetu. »Pred vsemi se je mežiško učiteljsko društvo (živo, Korošci!) jelo pripravljati na debato in je izdelalo svojo spomenico, ki je izšla v obliki »Deklaracije« o bistvu, nalogah in o smernicah naše stanovske politike« (»Učit. Tov.«, 22. julija 1926). Na celjskem zborovanju 17. julija 1926 je bila ta deklaracija v bistvenih točkah sprejeta. Z njo se začelja nova, veselejša in častnejša doba slovenskega osnovnošolskega učiteljstva. Ta deklaracija poudarja v glavnem potrebo po krepki stanovski organizaciji, neodvisni od katerakoli stranke in po depolitizaciji šole, po intenzivnejši samoizobrazbi učiteljstva in po socialnejši usmerjenosti njegovega dela. Prva zahteva je pač logična posledica težkih izkušenj učiteljstva v preteklosti in edini izhod iz političnega položaja naših dni. Učitelji, organizirani doslej v Slomškovi zvezi, so mogli sedaj vstopiti v UJU. Intenzivnejša samoizobrazba je predpogoj za večjo odpornost učiteljstva proti dnevnim geslom, za njegovo duhovno osamosvojitve. Potreba po socialnejši usmerjenosti učiteljskega dela je zaenkrat našla izraza v 5. točki deklaracije, v geslu: »Nazaj k narodu!« in v izrinjenju čisto strankarske parole »za narodno in državno edinstvo« iz pravil organizacije. Tako je vsaj v enem delu inteligence, ki razven duhovnika živi v najožjem stiku z ljudstvom, zmagala tista večno zdrava ideja, da je narod prvotnejša in trajnejša vrednota kakor katerakoli konkretna država, da je narod merilo vrednosti države, da je treba izhajati od naroda k državi in ne narobe ter graditi od spodaj navzgor in ne od zgoraj doli narodu ukazovati, kaj da naj bo. V imenu te ideje so se svobodni Slovenci že pod Avstrijo borili proti onim, ki so postavljali državo nad narod. Celjska deklaracija pomeni tako začetek sproščanja sil številčno najmočnejše posvetno-inteligenčne skupine slovenskega naroda, ki se pri svobodnejšem in samostojnejšem izbiranju, kje da naj zastavi s svojim delom, vrača k narodu, k ljudstvu. Na zborovanju VII. pokrajinske skupščine UJU od 5. do 7. julija 1927 v Kranju je dobila ideja potrebe socialnejše in praktičnejše usmerjenosti učiteljskega dela še krepkejši podarek. Tu se je pač izvršila neka delitev duhov, ki kljub stanovski solidarnosti, ki jo celjska deklaracija predvsem poudarja, skupini demokratskih učiteljev okrog »Edinstva« onemogoča vstop v UJU.

Vsak zdrav, močan pokret pa vedno vpliva tudi na daljno okolico in potegne za seboj vse, ki iz enakih ali podobnih težav iščejo izhoda. Celjsko deklaracijo slovenskega učiteljstva je pozdravilo in osvojilo

vse južnoslovansko učiteljstvo kraljevine SHS. Z njo je slovensko učiteljstvo stopilo na čelo nekega zdravega gibanja, ki ima tudi za življenje drugih narodov te države svoj neposredni pomen. Eden redkih primerov je to, da organizacijo, ki sega po vsej državi, idejno vodijo Slovenci in da ostali južnoslovanski svet to priznava in jim sledi. To je slovenskemu učiteljstvu v čast. »Prinašam vam bratske pozdrave in zahvalo za ono, kar ste storili za vse učiteljstvo v državi. Deklaracija je bila za nas luč, ona je največja čast za jugoslovansko učiteljstvo,« tako sem slišal govoriti Mihailovića, delegata šumadijskih učiteljev, na delegacijskem zborovanju 6. julija 1927 v Kranju. Slovensko učiteljstvo si tega vodstva ne sme dati vzeti. Vztrajati mora na začrtani poti, kajti če omahne ono, bo s tem tudi moralni sili ostalega južnoslovanskega učiteljstva, ki v slovenskem učiteljstvu vidi svoj vzor, zadan hud udarec.

Četudi je še mnogo nasprotstev in idejne nejasnosti v današnjem članstvu UJU, mnogo še nasprotstev med besedo in dejanjem, vendar nima nihče več pravice gledati na osnovnošolsko učiteljstvo z zaničevanjem. Tivi trepetlik in hlapcev so danes drugje. Zato kliče krog sotrudnikov »Mladine« učiteljem deklaracijskega duha: Krepko naprej, v vas in z vami je lepša in močnejša bodočnost slovenskega učiteljstva in v veliki meri tudi celega slovenskega naroda!

...vendar nas vse to ne ovira, da jih ne bi že po teh številkah, ki so nam prišle v roke, prav pristržno pozdravili, kajti videti je, da so to zdravi, vedri in samostojni mladeniči, v katerih poganja našemu narodu izobraženstvo, kateremu ne bo hlapčevstvo zasluga in renegatstvo princip, kar diči danes pretežno večino one »slovenske inteligence«, ki se smatra za napredno... In tem »zasluznim možem«, pred katerimi je malikoval zadnja leta že skoraj brez izjeme ves slovenski svet, je začela trgati »Mladina« krinke z obrazov, razgalja njih škodljivi vpliv na naše kulturno življenje (n. pr. pri gledališču), obenem pa tudi kaže povsod na zdrave, pozitivne vidike.

E(rjavec), »Socialna misel«, 1926, str. 140.

Stojimo brezpogojno na stališču, da smo Slovenci samostojen in poseben narod, s svojo individualno narodno kulturo, s svojim narodnim jezikom — to je naše tako znanstveno kot čustveno prepričanje, kdor pa trdi nasprotno, je dosledno temu našemu prepričanju izdajavec, ki bi bil drugje, kjer je manj hlapcev in več poštenih ljudi, izpljunjen kot »vino zavrelica«.

V i n k o K o š a k.

Zato mora biti vsak zaveden Slovenec naročnik »Mladine«, edine slovenske revije, ki temelji na tem programu.

Ne bomo se ozirali na one, ki prodajajo za skledo leče svoje prepričanje, tudi na one ne, ki ga sploh nimajo. Le za resnost in poštenost sobojevnikov nam gre. Tudi ne moremo nikomur izmed njih obljubiti raznih ugodnosti, ki jih sami nimamo. Tudi ne pravimo: mi smo, ki vas vodimo v obljubljeni deželni Pravice. Ne mi, ampak vsi, ki se bodo borili za poštenost, odkritosrčnost in načelnost v življenju, pripomorejo k razvoju.

Zmaga resnice v kulturnem, humanizma v gospodarskem, pravičnosti v socialnem življenju pa bo najvišji triumf sodobnega človeštva.

Srečko Kosevel.

France Kozar:

*Fabriškim kaminom**

Kadar vas gledam, vi kamini visoki,
ki strahotno kakor brezčutni kiklopi
stezate svoje vratove v mračno, pusto jesensko nebo —
vedno, o vedno moja krvava boleš
krike spočenja
o Solneu, carujočem blesku pravljličnih zvezd.

O, ko vi sajasti, vi brezizrazni kamini
visoko v nebo bljuvate svoj sivi, temni dim,
— o, ti Solnce, ki si v meni! —
takrat gledam v jasnini
življenja otok blaženih, otok brez solznih dolin.

Jaz sem človek, vi sajasti dimniki,
človek, obremenjen s svetim gnevom v svoji črni praznoti,
in da sem kamin, vaš brat —
črnega dima in zubljev plamtečih
nasul bi v žrelo tej dobi vsevečne, krvave sramote,
tej dobi,
ki ustvarja človeku ponižanja, bol Golgote
in vnebovpijoče sing - sing kaznilnice.
Umirajoči kriki jetnikov iz glavnjač balkanskih zemelj
užigajo grozo, nemir in upor Alijev, Saccov, Vanzettijev
v n a s,
Jernejih prelepe slovenske dežele,
v n a s,
ponosnih dedičih ideje svetovnega punta,
v n a s,
ki spoznali smo veliki čas
in ki štejemo in bijemo smrtnonosne utripe propadajočih despotov
vse zemlje, Evrope, Amerike, Azije ...

O, da smo mi vsi:
vi, sajasti dimniki, svoj dim bljuvajoči v nebo,
jaz, človek,
mi vsi ljudje,
da smo vsi z vami, stalagmiti kvišku strmečimi, bratje —
to bi zapalili punt!
In svetu, zemljici božji, bi se
(in se bo)
ustvaril nov človek —
človek Dela.

* Tone Sajovic in France Kozar sta rudarja.

Bratko Kreft:

Ruski teater

(Nadaljevanje.)

Popisani dve gledališči sta še iz caristične Rusije. (Tairof je začel s svojim Komornim teatrom l. 1914.) Kakor pa je revolucija prinesla marsikaj novega, svežega, ne samo v družabnem življenju, ali v leposlovju, glasbi ali upodabljalno umetnosti, tako je umevno rodila tudi svoje lastno gledališče, gledališče revolucije, gledališče mase.

Vse, kar je bilo zastarelo, gnilo, pogubno za novo državo na vseh poljih, se je uničevalo. In povdariti moram, da kriza MHT, ki se ne bo več rešila, ne izhaja samo radi naturalizma, ampak tudi radi dram, ki so tvorile in še deloma tvorijo repertoar MHT.

Spomnim se samo junakov iz Čehovih dram, ki so nekake vigilije — zadnja labodja pesem umirajoče aristokracije. (Črešnjev vrt) ali meščanstva z njegovo inteligenco vred (Striček Vanja, Tri sestre). Ruska revolucija ni samo krvava reakcija proti trinoštvu carizma, ampak je tudi ideologiška nasprotnica pesimizma in pasivnosti.

Značilne primere propadajoče caristične Rusije najdemo v delih Čehova; poskus na podlagi staroverstva, ruske mistične religioznosti ustvariti novo človeštvo pa najdemo v Tolstoj — obeh antipod je Lenin. Tolstoj-človek pasivnosti, samomuke, Kristusovskega samožrtvovanja in asketizma, človek poln dobrih namenov, dobre duše, ki bi rada preko lastnega individualnega trpljenja, preko vseh gospodarskih pridobitev vseh časov, preko civilizacij zgradila po poti nekega Roussejevskega ad naturam novo, strpljivo življenje, ki bi nosilo v sebi uresničeno geslo velike francoske revolucije: *libertè, égalitè, fraternitè*. S Kristusovim anarhizmom, prezirom na zemeljske dobrine in samopožrtvovalnostjo posameznikov, bi se naj to geslo prelilo v meso in kri.

Nasproti temu filozofskemu idealizmu pa stoji Lenin z mogočno, jekleno roko in granitnim srcem materijalističnega svetovnega nazora. Upošteva vso dosedanjo civilizacijo, po marksizmu analizira družbo, po življenju spoznava samo dvoje razredov: razred gospodarjev in razred sužnjev, ki jih je tisočkrat po tisoč več kakor gospodarjev. Ne udaja se sanjam, ker hodi po tovarnah, rudnikih, po vseh krajih, kjer delajo in trpe in umirajo v velikem številu množice proletarcev. Ob tem dan na dan se ponavljajočem številu umirajočih vzkipi zahteva po revoluciji: končati enkrat za vselej usodni proces sodobnega družabnega reda, končati magari z največjimi žrtvami, zakaj v tem boju proletarci, ki itak v tisočih umirajo dan za dnem, ne morejo izgubiti ničesar, samo pridobijo lahko. In to vse radi tega, da se pripravi in ustvari človeka vredno življenje.

Kaj pomaga Tolstojeva pasivnost, dobrodušnost, sočustvovanje, kaj je pomagala Mahatmi Gandiju pasivna rezistenca? Ogromni indijski narod je pod kolesi angleških tankov, strojnic — vseh tistih moralnih orožij, ki jih civilizirani in krščanski Evropejec hladnokrvno uporablja v svojem imperializmu — podlegel. Nasproti temu pravi revolucionar: ako nosiš v sebi hrepenenje in ljubezen, ako nosiš v sebi načrt, bij se zanj,

trpi in žrtvuj in umiraj, Z vsemi silami, vse, kar ti je na razpolago uporabi, sicer boš podlegel, ker tvoj sovražnik, lastnik vseh produkcijskih sredstev, te bo sicer stisnil kakor vrv obešenca. Česar ne boš dosegel ti, bo dosegel tvoj sin, vnuk. Kos za kos, barikado za barikado.

To je tista živa vera vsake revolucije: aktivnost zoper pasivnost, optimizem zoper pesimizem, pogled obrnjen v tostranstvo in vera samo v življenje, ki ga vidiš in ki ga zamoreš živeti. Tako pravi in dela ruski revolucionar in naj se strinja kdo z njim ali ne. Vendar so te konstatacije važne za razumevanje novega gledališča.

To je bil duša ruske revolucije, ruskih delavsko-kmečkih množic in ko si je priborila oblast in je prišla tudi v gledališče, ali ni bila razočarana ob propadajočih aristokratih iz Črešnjevčevega vrta, ob tarnajočem stričku Vanji? Saj to je bil svet, proti kateremu se je borila, katerega je pregnala in ga še preganja danes, ker življenje ni kakor izkopano, prelito zlato, ki ostane vedno svetlo. Množica je hotela videti zrcalo svojega življenja, svoje Golgote, svojega hrepenenja, svoje duše.

Nova država se je ustanovila z delavsko-kmečkimi množicami. Zato je bilo treba, da se gledališče tem množicam približa, prilagodi, da postane tudi vsebinsko njihova last, skratka, da dobi vsebino množice, da postane množica sama. Kakor v vsaki revoluciji, se je napravilo tudi v v ruski veliko poizkusov v umetnosti in eden ne zadnjih je poizkus gledališča množice. Revolucionarne drame, ki bi naj služile novemu gledališču, niso mogli najti v vsej svetovni literaturi. Francoska revolucija je sicer zapustila nekaj poizkusov, ki so prvič poizkusi, drugič pa so še samo izraz individualizma, kateremu kolektivizem ruske revolucije nasprotuje. Zato je novo gledališče moralo vzeti vse iz sebe: i igro in obliko predstavljanja. Namesto literarnega gledališča je tako nastalo gledališče, ki bi se po svoji monumentalnosti dalo primerjati srednjeveškim krščanskim misterijem ali rimskemu amfiteatru. Po svoji kolektivnosti pa gotovo prekaša vse dosedanje poizkuse. Nemški pisatelj Holitscher, ki je prisostvoval oni izmed takih revolucionarnih iger, pripoveduje sledeče (nekoliko skrajšano):

Središče današnjega življenja, pravi, v mestu, kakor drugje, je politika. Zato tudi lahko govorimo o predstavi na revolucijski praznik kot o političnem misteriju. Na velikem trgu sta bila postavljena dva ogromna odra. Na desni strani bel, na levi rdeč. Petnajsttisoč ljudi je igralo. Proti koncu predstave pa je sodelovalo stotiseč ljudi, ki so prišli od vseh strani mesta. Velik reflektor razsvetli oder na desni, kjer ima vlada Kerenskega ravno svojo sejo, na kateri sklene nadaljevanje vojne. Od levega, tedaj še nerazsvetljenega odra se zasliši daljno mrmrnanje množice, ki je sita vojske. Invalidi se bližajo mestu, ki veže beli in rdeči oder. Na belem odru nosijo medtem debeli kapitalisti vreče zlata pred prestol Kerenskega. Od one temne, nerazsvetljene strani pa se začujejo posamezni divji kriki: Lenin! Lenin! Sprva nejasno, pozneje različneje in pogumnejše. Kerenski govori. Ne razume se ničesar, samo iz njegovih velikih gest se nekoliko zana vsebina. Ministrska klop z ministri vred se ziblje. Beli oder zatemi. Reflektor razsvetli rdeči oder in zagledamo delavce, žene, otroke, vojake, ki se zbirajo okrog rdeče zastave. Kulise tovaran in ječnišnic, ki so v bližini postavljene, imajo široko odprta vrata in iz njih se vali množica, ki se priključi oni okrog rdeče zastave. In začuje se mogočna pesem »Internacionale«. Tisoč grl zori unisono: Lenin. Bataljoni se formirajo za pohod na most, ki spaja rdeči in beli oder. Reflektor razsvetli zopet belega: Ministrska klop se že ziblje kot ladja v viharju. Vojaška straža Kerenskega odda salvo. Ministrska klop se zruši. Dva avtomobila pridrvita.

Kerenski, ves zbeگان, napravi salto mortale naravnost v auto. Isto njegovi ministri. Avtomobila oddrčila v divjem tempu pred zimsko palačo, katere vrata se z bliskovito naglico odpro, da sprejmejo vase avtomobila. Sedaj poseže v igro še zimska palača: v prvem nadstropju se prižgo naenkrat luči — medtem se igra na mostu nadaljuje. Borba na življenje in smrt. Toda ta bojujoča masa se naenkrat združi in mogočno odkoraka proti zimski palači. Iz stranskih ulic korakajo regimenti, ki se priključijo prihajajočim raz odra. Desettisoči in desetisoči! Toda kaj je to? Iz ozadja, od reke Neve, zabobni naenkrat mogočen grom! Aurora, ta zgodovinska vojna ladja, ki je l. 1917. res bombardirala zimsko palačo, v katero se je skrila Kerenskijeva vlada, leži sedaj natančno na istem mestu in strelja iz svojih topov, da povzdigne misterij v doživetje revolucije. Zimska palača je zopet razsvetljena. Vrata se odpro in iz njih izdrče avtomobili s Kerenskim in njegovimi ministri. Ves ogromni trg pa se je medtem časom napolnil z množico, ki je vpila, pela, rjula. Strojnice in puške pokajo, strašno topovsko grmenje Aurore, grozovzbujujoče.

Mi smo za našimi okni pobeldele. O umeinški vrednosti takšnega teatra se ima lahko to ali ono mnenje. Vznemirjajoče in do zadnjih živcev pretresujoče je bilo gotovo. Neopazljivo radi svoje neposrednosti, luči, gibanja, radi ideje mase, ki jo je nosila.

Tako Holitscher. Predstava se je vršila l. 1920. Iz opisa samega vidi-mo, da je imela predstava značaj ruske revolucije. Ne glede na posamezne scene, ampak na cel kompleks, opazimo takoj, da je večkratno ali celo redno predstavljanje tako mogočnega političnega misterija nemogoče. Nemogoče radi prevelikega aparata in radi stroškov, ki so združeni s tako predstavo. Zato so se v Sovjetski Rusiji opustile in so omejene zgolj za slavnostne prilike. Vendar je ideja takega predstavljanja zarezala globoko zarezo v rusko gledališko umetnost. Uporabil jo je predvsem režiser Majerhold, ki ga poznavajoča kritika imenuje enega izmed najbolj tvornih in originalnih režiserjev vseh časov. Značilno i za Majerholda kakor za prej očitane Tairofa je, da sta bila prvotno oba člana MHT. Majerhold je celo nastopil kot študent v znani premijeri Čehova »Utve« 1898. Kot nemiren, iskateljski duh je preizkusil marsikaj, bavil se je tudi s takozvanim stilteatom, pravo polje za svojo umetnost je našel v revoluciji in v novi državi, kateri se je z vso dušo revolucionarja tudi priključil.

Glavno pri njem je to: praktičen in skrajno moderen je v svoji umetnosti. Ne zanikava naturalizma v vsem. Kakor Tairof, ne zametuje scen-skih oziroma sploh tehničnih napredkov novega časa, ampak vse, kar se mu zdi od preostalega, starega dobro, uporabi za svoj teater. On tvori sintezo vseh izmov, ki jih po majerholdovsko prikroji za svoj teater.

Mogočna črta razvoja se vije skozi njegovo gledališče od njegovih počektov do danes. Kot revolucionaren kolektivist je v začetku skušal doseči direktno sodelovanje publike — to se pravi po skupnosti igralca in gledalca. Gledalec bi naj bil soigralec gledališke predstave in bi celo prihajal k vajam. (To ga tako napravi že za igralca!) Pri predstavi bi imel aktivno pravico. Ta teza računa na improvizacijo in seveda na skrajno zmožnost in prisotnost duha pravega akterja. Ker je tako ogromna improvizacija nemogoča, saj rodi samo kaos v gledališču, kamor človek iz publike vendar pride nekaj gledat, ne pa delat. Tairof se prav lepo nasmehne v svoji knjigi »Sproščeno gledališče« Majerholdovim zahtevam. Pripoveduje sledečo resnično dogodbico, ki je značilna, če tudi strelja malo mimo Majerholda.

(Dalje prih.)

ZAPISKI

Francosko-jugoslovanski prijateljski pakt

Slovinci! Vsi brez razlike strank pridite in dajte duška svojemu veselju nad velikim uspehom naše diplomacije.

Akademsko društva
Danica — Zarja — Borba.

Govore... Zastopniki političnih strank govore, zastopniki katoliških akademikov govore, ministri in poslanci govore, profesorji v šolah govore... Zupančič govori! Marseillaise-a, Lepa naša domovina, Bože pravde, Naprej zastava slave, manifestacije, obhodi, na čelu državna in francoska zastava... Živela Francija! Dol z Italijo!

To je francosko-jugoslovanski pakt.

Pravijo in res je tako, da se prav nič ne razlikuje od drugih paktov. Po besedah! In lahko bi k tej zvezi pristopila tudi Italija. Vendar ni...

Kaj je torej francosko-jugoslovanski prijateljski pakt?

Prosta pot francoskega kapitala v Jugoslavijo in na Balkan, priznanje 7 milijardnega dolga v zlatih frankih, dobro orožje za »slučaj vojne nevarnosti«, francoske mitraljeze, artiljerija, aeroplani, vse na posodo in še »zastonj«, če bo treba.

Na Balkan tišče Anglija, Francija, Italija in tudi drugi, ki pa zaenkrat še ne pridejo v poštev. Anglija in Italija sta se sporazumeli — vsaj trenutno. Francija je ostala sama, zato koketira z Nemčijo, hoče združene države evropske, pa brez Anglije in Rusije.

Balkan pa je bodočnost — most iz zahoda na vzhod, iz Evrope v Azijo. Balkan se da, ali bi se vsaj dal dobičkanosno eksploatirati. 100 — 200 — 500% dobička, kdo bi ne pozelel!

Ministrska predsednika Francije in Jugoslavije sta izmenjala pozdravne brzojavke: francoski in jugoslovanski narod sta navdušena, srečna, to je zveza dveh bratskih, viteških narodov, prijateljstvo, skupni interesi in — kar niso napisali — skupen nasprotnik.

Francoski imperializem išče novih kolonij, kapital novih tržišč in tudi naši kapitalisti bi zaslužili, če ne tako pa pač kako drugače.

Francoski narod in narodi Jugoslavije pa naj bi se ljubili, ljubili tako dolgo, da bi bili izmозgani do belih kosti. Močno je samo eno prijateljstvo: od spodaj, možni so samo prijateljski pakti med narodi in ne državami, med masami in ne voditelji. Kmetje, delavci, proletarizirana inteligenca je in mora biti temelj bratstva, resničnega in nesebičnega prijateljstva. In prva pot je prijateljski pakt s sovjetsko Rusijo.

Nekje je govoril Henri Barbusse, govoril je za bodočnost, pri nas je govoril Oton Zupančič — za preteklost.

Henri Barbusse ni častnik častne legije in vendar je odjeknila njegova beseda v srcih milijonov, Zupančičeva je utonila v par šotinah v teatru.

Morda je bil teater simbol.

Vinko Košak.

Še nekaj besed o jugoslovansko-francoski pogodbi

Oni, ki so jo slavili, naj bi pomislili, da je jugoslovanska zunanja politika pokazala pogum iti mimo Rima v Pariz šele, ko so se Srbi začutili zadete ob boku Makedonije ob tujerodni albanski državi. Trpljenje »istorodnih bratov« Slovencev in Hrvatov pod Italijo zunanjih ministrov kraljevine SHS ni niti najmanj motilo ob vsaki priliki in nepriliki poudarjati prijateljska čustva do fašistske Italije. To je dejstvo, nič več, nič manj. Premišljevanje tega dejstva nam zopet odkriva,

da je taka ali drugačna usoda Slovencev in Hrvatov Belgradu kaj malo mar in da morajo dobiti sunek Srbi, da ga začuti država. Smo pač »en narod«. Vendar pa bi ta pogodba tudi za Slovence mogla imeti kak pozitiven pomen. Če je bil namreč doslej videz tak, da so mogle slovenske meščanske stranke svojo ponižnost nasproti Belgradu v veliki meri zagovarjati s strahom pred Italijo, odpada sedaj ta motiv njihovega hlapčevanja in hrbljenica bi se jim mogla zopet nekoliko zravnati. Po dosedanjih izkušnjah sodeč pa tega najvažnejšega pozitivnega pomena ta pogodba za nas Slovence ne bo imela.

Česa se bojiš, Slovenec? Vsega, vsega...

Lojze Udč.

„Komunisti“

Za opombo. Kljub vsem akcijam in transakcijam »Jugoslovenske napredne omladine« za ohranitev svoje moči na slovenski univerzi, je pri zadnjih volitvah v »Svet slušateljev ljubljanske univerze« število volivcev za »Listo delavne omladine« (recte: esdeesarsko listo) solidno padlo. S temi akcijami in transakcijami mislimo predvsem oni nerodno zasnovan poskus, izvabiti neorganizirane filozofe — ki jih je nekoč blagopokojni »Vidovdan« imenoval za divjake — pod geslom sindikalizma, v čredo volivcev za »napredno omladino«. Pa ne samo to: na filozofski listi so kandidirali kar trije kandidatje, ki so izvedeli za to svojo čast malce že takrat, ko je bila stanovska filozofska lista že razveljavljena. Šlo je torej tem esdeesarjem v slutnji poraza za to, da za vsako ceno oslabiljo vrste volivcev liste »svobodnih akademikov«. Ker pa se jim eksperiment le ni tako gladko posrečil, so, iz nekakšne maščevalnosti, v »Jutru«, kjer jim je dano slaviti take svoje uspehe, prosto denuncirali vseh 91 volivcev, ki so volili našo listo za — komuniste.

Tudi metoda — častitamo!

Jabolko ne pade daleč od drevesa.

Alfonz Gspan.

Ženska „emancipacija“ na univerzi

SSLU, oziroma nekateri njegovi člani so smatrali za potrebno sklicati dne 8. novembra sestanek slušateljev ljubljanske univerze v svrhu ustavitve društva visokošolk. Kriterij za to društvo je bil baje vzor, inicijativa pa poziv beograjskega kluba visokošolk. Brez ozira na ostala vprašanja je zanimivo le dejstvo, da je del visokošolk vedel za priprave kolegov; dopustile pa so, da je zborovanje vodil eden izmed članov SSLU in dalje, da je vabil zastopnico ženstva tudi eden izmed akademikov. S tem so si dale kot žene, ki nameravajo samostojno stopiti v življenje slabo izpričevalo o svoji samostojnosti, dalje so se pa s tem, da so se pustile organizirati po možeh izkazale za nezmožne lastne inicijative in organizacije. — Konečno je za stopnjo njihove duševne kulture zelo porazno dejstvo, da so si pustile mirno nakazati program, kakršnega je podal predsednik SSLU. Društvo naj bi reprezentiralo visokošolke (zakaj so parade potrebne, ne vem), naj bi se potegovalo za gospodarske interese svojih članic (sprejetje v domove. Seveda je govornik tu govoril o beograjskih razmerah. — Za kraljev dom morajo plačevati v Beogradu tudi visokošolke, vanj sprejete pa niso.). Kot zelo važno točko je poudaril gojitev družabnosti, t. j. popoldanskih čajank in plesnih vaj; konečno je zelo važna naloga, ki naj društvu pripade, ureditev razmerja do kolegov (t. j. ali naj se tikajo ali vikajo). S tem je bil njegov program izčrpan.

Pripravljalnemu odboru, ki se je konstituiral na podlagi tega programa, častitam. Svetujem mu, da pobožno pogleda v luno in si potrka na prsi, rekoč: Exegi monumentum aere perennius...

M. M.

Za izvršitev vseh v tiskarsko stroko spadajočih del se toplo priporoča

TISKARNA MERKUR

Trg.-industr. d. d.

LJUBLJANA

Gregorčičeva ulica št. 23.

Telefon 2552.

Tiska knjige, časopise, letake, plakate, posetnice, cenike, vabila, račune ter vse trgovske in uradne tiskovine v eni, dveh ali več barvah.

LASTNA KNJIGOVEZNICA

Naši časniki in časopisi

Po Rudolfu Schlichterju priredil za Slovence Božo Popovič.

Listnica uprave: Vse naročnike opozarjamo, da sta se preselili uprava in uredništvo ter prosimo, da pošiljate v bodoče vse stvari na naslov: »Mladina«, Ljubljana, Miklošičeva cesta št. 4.

V prvi številki smo priložili vsem naročnikom položnice. Vljudno prosimo, da nam čimprej nakažete naročnino. Upoštevajte, da moramo tudi mi sproti plačevati v tiskarni. Honorarjev pa itak ne poznamo. Kdor ni položnice prejel, naj pošlje naročnino po poštni nakaznici (dobi jo v vsakem poštne uradu za 25 par), na katero naj napiše »Mladina« in številko našega računa pri poštni hranilnici 13.969.

Prvo številko smo poslali mnogim na ogled. Vse tiste, ki je niso vrnili smatramo za naročnike in so dolžni plačati naročnino.